

Nepodmienený základný príjem ako impulz k slobode

Reakcia na recenziu „Nepodmienený základný príjem ako pasca pohodlnosti“

Je vynikajúce, že knihu *Príjem pre všetkých*, niekto dôkladne prečítal. Myslím si však, že autor recenzie bohužiaľ mnohé veci nepochopil, a preto prichádza k mylným záverom.

Budem sa snažiť rozobrať bod po bode, neznamená to však, že rozoberiem úplne všetko, pretože mnohé body vychádzajú z rovnakej argumentácie, a dá sa teda na ne odpovedať rovnako.

Recenzia str. 5:

Vonkajší svet, voči ktorému človek stojí, sa pred ním rozprestiera bez jeho vlastného pričinenia. Bol tu už pred jeho narodením a bude tu aj po jeho smrti. Počas svojho života človek do neho môže zasahovať podľa svojej sféry vplyvu (tá je u každého iná vzhľadom na jeho schopnosti a možnosti), ale každý musí existujúci svet vziať ako pevne daný. Človek nie je jeho stvoriteľom, nemá kontrolu nad jeho zákonitosťami, nemá možnosť ho úplne zničiť ani stvoriť nanovo podľa vlastných predstáv a prání. Z toho vyplýva, že človek nemôže v kontakte s vonkajším svetom realizovať to, čo sa nazýva slobodou. Príliš veľa vecí ho v jeho aktivite obmedzuje zvonku.

Odpoveď:

Človek je neustále spolutvorcom sveta a svoju slobodu realizuje v tomto spoluutváraní, konaní, t.j. v kontakte s vonkajším svetom. Sloboda bez konania nemá zmysel.

Recenzia str. 5, 6:

Zástancovia základného príjmu by pravdepodobne podotkli, že pri ňom nejde o slobodu vo fyzickej rovine, ale že zabezpečenie fyzických potrieb umožňuje odvrátiť pozornosť ľudí od „zarábania si na chlieb v pote tváre“ k realizácii slobody v myšlienkovvej oblasti. Také niečo však môže vychádzať len z nepochopenia vyššie uvedenej charakterizácie slobody. Ak človek podmieňuje realizáciu ľudskej slobody akýmikoľvek vonkajšími súvislosťami, tak si musí priznať, že vlastne neusiluje o slobodu, ale o pohodlie. Zaiste nemusíme považovať pohodlie za niečo zlé, ale v tomto svojom mylnom úsilí človek minie svoj pôvodný cieľ, totiž slobodu. **Skutočná sloboda človeka nemôže byť podmienená ničím iným, ako myslením samotným. Ak človek dúfa, že mu zmenené vonkajšie okolnosti umožnia byť slobodným, tak práve tým uznáva závislosť svojej „slobody“ od niečoho vonkajšieho a teda ju sám popiera.**

Odpoveď:

Myslenie bez konania je zbytočné, rovnako ako sloboda. NZP má vytvoriť slobode lepši priestor na jej realizáciu, keď nepodmiene darovanými peniazmi vytvorí voľný priestor, kde nie je nijako určované, ako ho človek využije. K tomuto píše R. Steiner v *Hlavných bodoch sociálnej otázky*, v nemčine Rudolf Steiner Verlag, Dornach 1976, str. 84, v češtine Baltazar, Praha 1993, str. 53:

„Nielen tvorba, ale i prijímanie tohto duchovného života ľudstvom musí spočívať na slobodnej duševnej potrebe. Učitelia, umelci a tak ďalej, ktorí sú vo svojom sociálnom postavení len v bezprostrednej súvislosti so zákonodarstvom a správou, ktoré vyplývajú zo samotného duchovného života a ktoré sú nesené len jeho impulzmi, budú môcť svojím spôsobom pôsobenia vyvinúť vnímavosť pre svoje výkony u ľudí, ktorí budú zo seba pôsobiacim politickým štátom chránení pred tým, aby len podliehali nátlaku k práci, ale ktorým právo dá aj voľný čas, ktorý prebúdzá pochopenie pre duchovné tovary. U ľudí, ktorí sa pokladajú za „životných praktikov“, možno sa vynorí presvedčenie: Ľudia svoj voľný čas prepijú a upadnú späť do analfabetizmu, ak štát takýto voľný čas zabezpečí, a ak návšteva školy bude ponechaná slobodnému pochopeniu ľudí. Nech takýto „pesimisti“ počkajú, čo sa stane, keď už svet viac nebude pod ich vplyvom. Tento vplyv je až príliš často určovaný istým pocitom, ktorý im ticho našepkáva, ako oni využívajú voľný čas a čo by oni potrebovali, aby si osvojili trochu „vzdelania“. S podnecujúcou silou, ktorú má v sociálnom organizme skutočne samostatný duchovný život, nedokážu,

pravda, počítať, pretože ten spútaný, ktorý poznajú, na nich nikdy takýmto podnecujúcim spôsobom nemohol pôsobiť.“

Recenzia str. 6:

Sloboda neznamená môcť robiť čokoľvek, nebyť ničím obmedzovaný, ani nič podobné. Avšak zo slobodnej myšlienkovvej aktivity následne môže vyplývať aj to, čo možno nazvať slobodným motívom k činu. Bude to motív konania zbavený pudových a emocionálnych vplyvov a tiež odpútaný od konvencie a rutiny. Bude to motív, ktorý umožní prejavenie sa vnútornej slobody človeka. A pokiaľ človek pri svojom konaní aj vo vonkajšom svete bude jednať z tohto slobodného motívu, nebude ani obmedzenia vonkajšieho sveta pociťovať ako neslobodu. Bude ich brať len ako danosti, ktoré musí vziať za východisko pri svojom rozhodovaní sa.

Odpoveď:

Človek je slobodný len vtedy, pokiaľ je schopný v každom okamihu svojho života nasledovať sám seba (R. Steiner, *Filozofia slobody*, Kalligram, Bratislava 2004, str. 133), svoju individualitu, t.j. slobodný človek môže robiť čokoľvek a nemôže byť ničím obmedzovaný (okrem seba). Nasledovanie slepého pudu nie je prejavom slobody ale otroctva. Spolužitie slobodných individualít nasledujúcich len svoje intuície je možné vďaka prežívaniu toho istého ideového sveta.

Recenzia str. 6:

V skutočnosti žiadny zákon nemôže človeku dať právo na slobodu. Zákon iba môže do istej miery podporovať ľudské úsilie o realizáciu slobody. Ak človek možnosť usilovať o realizáciu slobody nevyužije, tak ju jednoducho nedosiahne a zákon toto jeho úsilie nedokáže nijako nahradiť. Ak spoločnosť chce prostredníctvom zákonov nejako podporiť úsilie o realizáciu slobody, tak nech v prvom rade neurčuje, čo si človek má alebo nemá myslieť, čiže nech nepotláča myslenie ľudí a nech umožní úplnú myšlienkovú voľnosť v bežnom živote.

Odpoveď:

Zákon môže dať človeku právo na slobodu, keď mu vytvorí možnosť, aby sa mohol slobodne realizovať.

Recenzia str. 6:

Pri úvahe o tom, či uspokojenie fyzických potrieb ľudského organizmu má alebo nemá vplyv na ľudskú slobodu si musíme uvedomiť, že ak človeka jeho žalúdok núti obstaráť si každý deň potravu, nemožno to považovať za protiklad vyššie uvedenej charakteristiky slobody. Hlad je niečo, čo patrí k ľudskej prirodzenosti rovnako ako myslenie – bez oboch by človek nebol človekom. V rovnakom zmysle by sa potom mohlo považovať za nátlak čokoľvek, čo pochádza z organických pochodov ľudského tela, lebo človek nemá na výber: musí jesť, musí spať, tráviť, vylučovať a tak ďalej. **Človek v určitých chvíľach samozrejme môže hlad pociťovať ako „nátlak“, ale tento „nátlak“ nie je primárne nátlakom ľudskej spoločnosti (nepochádza od ostatných ľudí)** – ako sa autor knihy domnieva na str. 76 – **ale je to nátlak prírodných zákonov obsiahnutých v bytosti človeka samotného.** Procesy vyplývajúce z prírodných zákonov nútia človeka obstaráť si potravu. Spoločnosť iba vytvára lepšie alebo horšie podmienky pre toto obstarávanie potravy.

Odpoveď:

Keďže človek je spoluvorcom sveta, môže mať aj ambíciu odstrániť hlad a nebrať to ako len niečo dané. Dnes človeku uspokojuje jeho potreby druhí, nie on sám, preto je nátlak hladom nátlakom druhých ľudí, spoločnosti.

Recenzia str. 6:

Ak sa v tejto súvislosti zamyslíme nad ľudským právom na život, tak to neznamená, že človek nemá vôbec zomrieť. Požadovať niečo také ako „právo nezomrieť“ by bolo absurdné. Právo na život znamená, že spoločnosť (čiže ostatní ľudia) nesmie človeku jeho život odňať. Smrť v dôsledku staroby, smrteľnej choroby alebo zavinená tzv. „vyššou mocou“ nebude zdravo uvažujúcim človekom považovaná za porušenie práva na život. V podobnom zmysle možno povedať, že je nezmyslom chcieť ustanoviť všeobecné „právo nehladovať“, bolo by to totiž rovnako absurdné ako „právo nezomrieť“. Prosím, aby to nebolo chápané nesprávne: uvedené neznamená, že ľudia nemajú prejavovať súcit s hladujúcim, alebo že mu nemajú pomôcť, ak si stravu nevie zaobstarať sám – o takom niečom sa tu vôbec nehovorí. Hovorí sa tu len o tom, či má zmysel zákonom ustanoviť všeobecný (bez ohľadu na situáciu) právny nárok na bezpráčne pokrytie životných potrieb (o špecifických prípadoch, keď spoločnosť pomáha ľuďom v znevýhodnených situáciách, si niečo povieme ďalej v texte).

Odpoveď:

Narodenie a smrť sú organickou súčasťou života, kým hlad je len niečo, čo je dnes spôsobované druhými ľuďmi, keďže dnes si žiadny človek svoj hlad neuspokojuje sám, ale mu ho uspokojujú druhí. Preto ak sa nejaká spoločnosť chce považovať za humánnu, musí zabezpečiť právo nehladovať, a nemá to nič spoločné s právom nezomrieť. Keďže dnes životné potreby človeka nie sú pokrývané z jeho práce, sú z jeho pohľadu vždy pokrývané bezpráčne.

Recenzia str. 7:

V podobnom duchu, ako pri práve na život, teda môžeme povedať: ostatní ľudia nesmú brániť človeku, aby usiloval (pochopiteľne v určitých medziach) o uspokojenie svojich životných potrieb, to však vôbec neznamená automatický nárok mať tieto potreby uspokojené. **Ak niekto má možnosť usilovať o uspokojenie svojich životných potrieb (nie je nejakou znevýhodnený, hendikepovaný) a aj napriek tomu na túto snahu rezignuje (napríklad tým, že sa mu nechce pracovať), tak neuspokojenie jeho potrieb nastane v dôsledku jeho rozhodnutia.** To nemožno považovať za niečo nespravodlivé, nedôstojné alebo za obmedzujúce jeho slobodu. Taký stav je len tým, čo nazývame niesť zodpovednosť za svoje rozhodnutie.

Odpoveď:

Dnes si nikto svoje potreby neuspokojuje sám, ale mu ich uspokojuje spoločnosť, to znamená, že ich neuspokojenie nie je dôsledkom jeho rozhodnutia, ale dôsledkom rozhodnutia spoločnosti. Dnes sa nikto nedokáže postarať sám o seba, ale sa dokážeme starať len navzájom o seba, keď sa o naše potreby starajú druhí a my sa staráme o potreby druhých. Staráť len sám o seba bolo možné pri samozásobovaní.

Recenzia str. 7:

Ak niekto namietne, že NZP je práve takým spoločenským opatrením, ktoré vytvára lepšie podmienky pre uspokojenie potrieb jednotlivca, tak tu si treba uvedomiť, že v skutočnosti je nahradením tohto úsilia a nie jeho podporou. Na základe čoho také niečo možno tvrdiť? Autor knihy (a s ním aj iní zástancovia základného príjmu) poukazuje na str. 79, že v minulosti, keď bol človek ešte samozásobiteľom, malo určitý význam hovoriť o spravodlivom rozdelení pôdy medzi všetkých dospelých ľudí približne rovným dielom. Vtedy bolo spravodlivé, aby každý človek dostal kus pôdy, na ktorom môže hospodáriť a zabezpečiť si tak uspokojenie svojich životných potrieb. Keďže vzhľadom na súčasný stav ľudskej spoločnosti tento scenár z viacerých dôvodov nie je možný, tak by namiesto pôdy údajne mal každý dostať príjem. Pri tomto prirovnaní k pôde sa zabúda na skutočnosť, že pôda nie je ekvivalentom príjmu. Pôda sama o sebe neposkytuje uspokojenie ľudských potrieb. Človek najskôr musí vynaložiť prácu, aby jej prostredníctvom potrebné veci vyprodukoval. Dokonca aj keď človek nič nepestuje a iba zbiera to, čo príroda dáva „sama od seba“, tak musí nejakú prácu vynaložiť na zber, spracovanie a prepravu týchto produktov. Štátom pridelený bezprácný nepodmienený príjem nie je to isté ako pridelená pôda. Názor, že príjem nemá byť podmienený prácou, je týmto vyvrátený vlastnými argumentmi zástancov NZP, pretože práve prirovnaním k pôde sa stanovuje podmienka nutnosti pracovať.

Odpoveď:

NZP finančne zviditeľňuje skutočnosť, že človek svoj príjem nemá z vlastnej práce ale z práce spoločnosti. NZP nenahrádza ani nepodporuje úsilie jednotlivca o uspokojenie jeho potrieb, pretože takého úsilie dnes ani neexistuje (a teda ani niet čo nahrádzať alebo podporovať). Dnes sa totiž jednotlivec usiluje nie o uspokojenie vlastných potrieb, ale o uspokojenie potrieb spoločnosti, a naopak spoločnosť sa usiluje o uspokojenie jeho potrieb.

Pôda sa samozrejme nechápe ako ekvivalent príjmu, ale ide o to, že ak pri samozásobovaní mal mať človek možnosť žiť, musel mať toľko pôdy, aby sa prácou na nej mohol užiť. Ak pri zásobovaní druhými má mať človek možnosť žiť, musí mať taký peňažný príjem, aby sa kúpou výsledkov ich práce mohol užiť. Inú možnosť nemá, len kupovať výsledky práce druhých, čo z jeho hľadiska je, samozrejme, bezprácny príjem, pretože on sa na týchto výsledkoch nepodieľal. Dnes je každý náš príjem bezprácny, pretože nie je výsledkom našej práce.

Recenzia str. 7:

Nejde tu však o zastávanie bezbrehého egoizmu, ktorý by chcel každého človeka ponechať napospas vlastným možnostiam či nemožnostiam zaobstarať si obživu. V tejto chvíli hovoríme len o východisku pre ustanovenie nejakého zákona – čiže o tom, čo sa týka podľa možnosti všetkých dospelých ľudí (občanov) približne rovnako. Úsilie uspokojiť svoje existenčné potreby je podmienkou pokračovania života, je to niečo, čo majú všetci ľudia spoločné – potiaľ to patrí do sféry zákona a je potrebné toto úsilie všetkým za spravodlivých podmienok umožniť. O konkrétnej realizácii tohto úsilia môže mať každý človek svoju vlastnú predstavu a tam už zákon nemá čo hľadať. Človek prostredníctvom svojho myslenia sám posúdi, ako toto úsilie bude realizovať.

Odpoveď:

Ak si človek uspokojuje svoje potreby sám, nemusí to byť právne ošetrené, pretože neprichádza do vzťahu s druhými (niet čo právne ošetrovať). Uspokojovanie potrieb musí byť právne ošetrené vtedy, keď sú potreby človeka uspokojované prostredníctvom druhých, pretože vtedy dochádza do vzťahu s druhými.

Recenzia str. 8:

Ľudská dôstojnosť je niečo, čo človek pociťuje, keď v jednotlivých životných situáciách stojí voči svojmu okoliu, voči ostatným ľuďom, a ako potom svoje pocity prežíva a spracúva. Pretože ľudia pocity prežívajú rôzne, môže byť u každého človeka to, čo pociťuje ako dôstojné či nedôstojné, odlišné. Slovo, ktoré jedného urazí, iného sa ani nedotkne. Rôzne životné okolnosti, ako napríklad materiálny nedostatok alebo verejnú potupu, znáša jeden ľahšie, iný ťažšie. Jeden sa vysporiada s neúspechom rýchlo, druhého neúspech zlomí, cíti sa byť porazeným na celý život a nevie sa z toho spamätať. Samozrejme je treba brať do úvahy všetky mysliteľné medzistupne medzi jednotlivými pólmi. Jeden si svoju dôstojnosť zakladá na svojom vzhľade, iný na svojich tituloch či funkciách, ďalší na majetku alebo vlastníctve niečoho vzácneho, na morálnych kvalitách, na príslušnosti k spoločenskej triede, náboženskom vyznaní, vzdelaní, pohlaví, veku, rodokmeni, profesnej príslušnosti a tak ďalej. Z toho je jasné, že by sme len ťažko hľadali nejakú spoločnú „exaktnú“ mieru ľudskej dôstojnosti. Neznamená to, že by sa nedalo nájsť riešenie v určitej situácii vhodné pre väčšinu ľudí, ale znamená to, že to nebude dostatočne vyhovovať všetkým. Také riešenie môže byť vyhovujúce iba približne (len do istej miery - viac alebo menej). Bude to určitý kompromis, a to je práve jedno z východísk pri tvorbe zákonov.

Odpoveď:

NZP nemá ambíciu vyriešiť všetky možné nedôstojné situácie, napr. keď nikoho niekoho slovné urazí, ale to, aby sa človek kvôli svojmu prežitiu nemusel dostávať do nedôstojnej situácie.

Recenzia str. 8:

Uvedme si príklad, ako takéto riešenie môže vyzeráť – samozrejme to bude len orientačná ukážka, nie je možné vystihnúť všetky detaily. Vezmime si napríklad únavu z práce. Každý človek, ktorý pracuje, sa po určitom čase unaví. Je to niečo, čo môžeme pozorovaním potvrdiť u každého, kto vykonáva nejakú prácu: po nejakom čase začne pociťovať únavu. Aby sa človek pri práci v rámci ekonomickej produkcie necítil takpovediac ako „ťažný vôl“, ale ako človek, tak musí existovať určité pravidlo, koľko času sa smie od človeka požadovať, aby strávil prácou počas dňa. Vzhľadom na rôznorodú konštitúciu ľudskej telesnosti sa len ťažko dá povedať presné číslo, preto je vhodnejšie stanoviť určité rozpätie od-do. V tejto súvislosti si treba uvedomiť, že sa obmedzenie má týkať práve iba pracovania v rámci ekonomickej produkcie, kde môže eventuálne dochádzať k tlaku na predĺženie času práce. V súkromí môže každý stráviť prácou toľko času, koľko sám uzná za vhodné. Nehovorí sa tu však o nejakej povinnosti odpracovať určitý čas. Hovorí sa len o tom, že ak nejaký jednotlivец pracuje v rámci ekonomickej produkcie, tak musí existovať zákonom stanovené pravidlo minimálneho a maximálneho pracovného času, aby na neho iný jednotlivец (resp. skupina) nemohol svojou ekonomickou mocou vyvíjať ľudsky nedôstojný nátlak. Čiže nikto nesmie človeka pracujúceho v ekonomickej produkcii nútiť, aby pracoval nad rámec toho, čo bolo uzákonené. Ak nepracuje v ekonomickej produkcii, potom sa ho takéto zákonná úprava netýka. V tom ešte nie je obsiahnuté vyriešenie mnohých jednotlivostí zohľadňujúcich mieru pracovnej náročnosti, vek, zdravotný stav a tak ďalej – pre ne by bolo treba hľadať určité rámcové úpravy.

Odpoveď:

Čas strávený v práci je pre človeka určujúci vtedy, keď mu nejde o zmysel práce. Vtedy je pre neho určujúce, koľko času odpracoval. Pokiaľ človeku ide o zmysel práce, t.j. o dosiahnutie cieľa práce, nie je pre neho určujúce, koľko času na to odpracoval, ale či dosiahol cieľ. Tu NZP vytvára možnosť, aby si každý stanovoval svoje ciele tak, ako na ne sám stačí, bez potreby nejakej zložitej právnej regulácie ako je dnešný Zákonník práce.

Recenzia str. 9

Na začiatok sa pozrime na to, čím príjem ako taký je. Príjem je určitá suma peňazí, ktorú človek (obvykle pravidelne) dostáva či poberá – autor knihy túto sumu peňazí nazýva nominálnym príjmom. Peniaze sú nástrojom, ktorý umožňuje výmenu tovarov a služieb v ekonomike. Sú reprezentantmi tovarov a služieb, ktoré je možné pomocou peňazí obstaráť. Ak človek má určitú sumu peňazí možno to tiež vyjadriť tak, že má nárok na odber určitého množstva tovarov a služieb z ekonomiky – ak si tento nárok človek uplatní, tak podľa autorovej terminológie sa jedná o reálny príjem. Tovary a služby produkujú ľudia svojou prácou, sú výsledkom ľudskej práce. V rámci produkcie sa môžu používať vo väčšej či menšej miere stroje, ale stále je tu podiel ľudskej práce obsiahnutý**. Mať peniaze znamená, mať moc „prikázať“ ľuďom, aby pre nás pracovali, aby pre nás vyrobili nejaký tovar, aby nám poskytli službu. Práve v tom spočíva moc peňazí, o ktorej sa v súčasnosti veľa hovorí, a ktorú môžeme každodenne pociťovať.

Odpoveď:

Mať peniaze neznamena mať moc prikázať ľuďom, aby pre mňa pracovali, pretože príjem platby je pre producenta len potvrdením, že jeho produkt bol predaný. Peniaze, ktoré pri kúpe zaplatím, neslúžili na výrobu kupovaného produktu, t.j. jeho výrobu som týmito peniazmi nemohol prikázať, a utržené peniaze môže výrobca použiť ľubovoľným spôsobom nezávislým odo mňa.

Recenzia str. 9:

Z uvedeného vyplýva, že ten, kto chce zaviesť vyplácanie nepodmieneného základného príjmu, tým vlastne chce dať nepodmienené ľuďom moc (v určitom rozsahu) prikazovať druhým alebo požadovať od druhých, aby pre príjemcu základného príjmu vyrábali tovary a poskytovali mu služby. Pripustíme, že pokiaľ sa jedná o tých, čo tiež majú základný príjem, tak tí si možno budú môcť uplatniť „právo povedať NIE“ (ak im ich základný príjem postačí na pokrytie životných potrieb bez práce). Ale zabúda sa tu na milióny trpiacich pracujúcich z tretieho sveta, ktorí nemajú možnosť „povedať NIE“. Títo ľudia pracujú v

d'aleko nedôstojnejších podmienkach ako veľká väčšina obyvateľov Európy, veľakrát sa jedná o skutočných otrokov. Väčšina Európanov si to vôbec nevie predstaviť a obvykle ich to ani nezaujíma. Ale práve títo pracujúci z tretieho sveta budú musieť na povel vyrábať pre príjemcov základného príjmu tovary a poskytovať služby.

Odpoveď:

Keďže peniaze nemajú moc niekomu niečo prikazovať, ani NZP neznamená nepodmienenú moc nad druhými.

Recenzia str. 10:

Možno teraz niekto namietne, že ak uvoľníme ruky a myslenie ľuďom v určitej časti sveta, tak oni potom pomôžu tým ostatným. Možno, že by to tak bolo – a možno nie. Diskutovať o tom by znamenalo iba špekulovať. My zostaneme zatiaľ len pri položení určitých závažných otázok: Budú príjemcovia základného príjmu schopní vzdať sa lacných a dostupných tovarov a služieb, ktoré si za svoj príjem budú kupovať, keď týmto vzdaním sa vlastne ohrozia tento svoj pohodlný stav (zdanlivého) dostatku pre všetkých? Ako dlho potrvá kým pochopia, čo svojimi peniazmi spôsobujú v ostatných častiach sveta, ako dlho potrvá kým budú dostatočne osobnostne zrelí a pripravení obetovať svoje pohodlie, aby aj zvyšok sveta mohol žiť o niečo dôstojnejšie? Je základný príjem opatrením, ktoré vytvára podmienky pre riešenie skutočných problémov sveta, alebo je to len „riešenie“, vďaka ktorému by mohla určitá časť obyvateľov planéty žiť v pohodlí a bezstarostnosti a iná časť bude o to viac trpieť? Hľadanie odpovedí ponechávame na čitateľove vlastné úsilie.

Odpoveď:

NZP samozrejme nechce vyriešiť všetky problémy sveta, ale uvoľnením iniciatívy chce prispieť k vyriešeniu všetkých problémov sveta.

Recenzia str. 10:

Človek môže niečo vyrábať či poskytovať nejakú službu (sám alebo spoločne s inými), môže poskytovať výsledok svojej práce. Tento výsledok predá – vymení ho za peniaze – a tak získa **príjem z výmeny**. Netýka sa to iba zisku podnikateľov, ale v súčasnosti prevažnej väčšiny pracujúcich. Aj výplata, ktorú dostane zamestnanec štátneho úradu či súkromnej firmy je takýmto príjmom z výmeny, pretože zamestnanec vymieňa svoj čas a svoju pracovnú silu (neskôr sa ešte budeme zaoberať tým, čo táto skutočnosť výmeny času resp. pracovnej sily za peniaze znamená).

Ak sa človek dostane do situácie, v ktorej je objektívne znevýhodnený oproti ostatným ľuďom, môžu mu ostatní ľudia toto znevýhodnenie kompenzovať, a potom sa jedná o **subvenčný príjem**. Znevýhodnenie je dôležitý rys tohto spôsobu nadobudnutia príjmu. Môžeme ho nazvať aj solidárnym príjmom, pretože tu ide o spoločenskú snahu zmierňovať nerovnosti. Môže sa to uskutočňovať buď ako štátom vyplácané sociálne dávky, obecné príspevky na bývanie, ale môže ísť aj o výsledok dobročinných zbierok. Takýto príjem poberajú napríklad zdravotne postihnutí, dôchodcovia, ale dočasne sem patria aj chorí počas liečby (tzv. práceneschopnosť), matky na „materskej dovolenke“, rodičia pri starostlivosti o deti a podobne.

Okrem spomenutých dvoch spôsobov nadobudnutia príjmu môže človek mať príjem, ktorý mu iný človek (opakovane) daruje. Na rozdiel od subvenčného príjmu, ktorý niečo „vyrovnáva“ z podpriemeru na priemernú úroveň, tu ide skôr o umožnenie rozvoja niečoho nadpriemerného, niečoho, čo vyniká. Ten, kto daruje, má na to svoje dôvody, vidí v tomto obdarovaní určitý vyšší zmysel. Pre obdarovaného je to príjem z daru alebo **darovací príjem**. Toto sa deje, ak určitá nadácia financuje výskum vedcov, ak mecenáš umožňuje tvorbu umelcov; študijné štipendiá sú darovacím príjmom a podobne. Darca to robí obvykle dobrovoľne a z vlastných zdrojov (napr. mecenáš), resp. zo zdrojov, ktoré mu boli zverené na darovacie účely (napr. nadácia, štátny fond). V reálnom živote je možné každý príjem zaradiť do jednej z týchto troch kategórií*. Človek môže mať aj viacero príjmov z jednej kategórie (napr. môže poberať rôzne druhy sociálnych dávok), alebo môže mať príjmy z viacerých kategórií naraz (príjem z výmeny v rámci zamestnania a zároveň darovací príjem od mecenáša).

Odpoveď:

Výplata zamestnanca je príjmom výmeny preto, že vymieňa výsledky svojej práce, nie svoj čas a pracovnú silu.

Subvenčný príjem je darovací príjem, pretože tu nedochádza k vzájomnej výmene, t.j. k obojstrannému transferu, ale iba k jednosmernému transferu, t.j. daru. Účel darovania nemení nič na jednosmernosti transferu, a teda je to dar.

Tretí druh príjmu, ktorý sa nachádza medzi výmenným a darovacím, je požičovný, keď dochádza k v čase posunutej vzájomnej výmene, ktorá je na začiatku akoby darom (pretože je to jednosmerný transfer), ale na konci transakcie nakoniec dôjde k výmene, keď sa za požičanie poskytnie protihodnota (ak sa takáto protihodnota neposkytne, tak je to zo strany požičiavajúceho, ktorý nedostane protihodnotu, do tej miery dar).

Opodstatnené rozdelenie príjmov je teda na výmenný, požičovný a darovací.

Recenzia str. 11:

Z toho môžeme pochopiť, že nepodmienený základný príjem (a je jedno či ho budeme chápať ako plošný subvenčný príjem alebo ako všeobecný darovací príjem) v oblasti záruky uspokojenia životných potrieb nič nevyrieši, ak sa nezmení spôsob, akým sú tvorené ceny. Pretože aj základný príjem bude musieť byť chtiac-nechtiac naviazaný na tvorbu cien. Ak je cenotvorba nespravodlivá, základný príjem na tom nič nezmení.

Odpoveď:

NZP problém záruky uspokojenia životných potrieb vyrieši aj pri dnešnej tvorbe cien tým, že sa stanoví v takej výške, aby životné potreby uspokojil.

Recenzia str. 11:

Pre ľudsky dôstojné uspokojenie životných potrieb nie je potrebný nepodmienený základný príjem, ale sú potrebné také podmienky utvárania cien tovarov a služieb, aby pomer medzi príjmami ľudí a cenami v obchodoch bol taký, že si ľudia budú môcť kúpiť to, čo potrebujú. Potrebné sú teda tzv. spravodlivé ceny tovarov a služieb.

Odpoveď:

Súhlasím, že cenová otázka je podstatná. NZP úsilie o zavedenie správnych cien nevyklučuje, ale podporuje, pretože účastníci transakcie si potom cenu budú môcť dohadovať bez existenčného strachu, a tým byť prístupnejší pozícii druhej strany.

Recenzia str. 12:

Odhliadnuc od konkrétnych schopností môžeme u človeka pozorovať niečo, čo by sme mohli nazvať **spôsobilosť na prácu**. Je to pracovný potenciál, čiže takzvaná pracovná sila, ktorú má každý človek. Aj keď v nie rovnakej miere (je možné to vyjadriť percentuálnou hodnotou), ale predsa má každý človek potenciál nejakú prácu vykonávať. Je to všeobecná (všetkých dospelých ľudí rovnako sa týkajúca) záležitosť, patrí preto do sféry práv, do sféry zákonov. V úvahu teda pripadá stanovenie toho, aká je horná hranica spôsobilosti pracovať, ako sa posudzuje jej pokles a tiež stanovenie eventualít, kedy sa z objektívnych dôvodov nedá táto spôsobilosť vôbec očakávať s ohľadom na vek, zdravotný stav a podobne, t.j., treba určiť výnimky: napríklad spôsobilosť pracovať nemajú deti, starí ľudia od určitého veku, vážne chorí či zdravotne postihnutí ľudia a tak ďalej. Spravovanie tejto spôsobilosti pracovať v rámci sféry práva spočíva v tom, že majú byť demokratickým spôsobom určované podmienky vykonávania práce pre spoločnosť, ako je minimálny a maximálny pracovný čas, bezpečnosť a hygiena pri práci a podobne. Účinnosť zákonov však nastáva len vtedy, keď sa človek rozhodne pracovať pre ostatných (poskytnúť výsledky práce ostatným). Žiadna forma zákonom stanovenej povinnosti pracovať ani žiadna forma nútenej práce (ani pri väznoch), nepripadá v zdravej demokratickej spoločnosti v úvahu.

Odpoveď:

Ak by sa zaviedol NZP, nebola by potrebná zložitá právna regulácia, pretože každý by mal možnosť sám si určiť, či chce alebo nechce (za daných okolností) pracovať.

Recenzia str. 13:

To, ako pojmy práca a príjem prichádzajú v živote do súvislosti, môžeme vidieť na nasledujúcom obraze: Keďže človek si potrebuje kupovať tovary a služby zabezpečujúce uspokojenie jeho potrieb, musí si nejako zaobstarať peniaze, čiže príjem. Pozoruje teda svet okolo seba, spoločnosť a ľudí. Kládne si otázku, akým spôsobom si môže príjem zaobstarať. Tri základné spôsoby nadobúdania príjmu sme charakterizovali, takže vieme, že ak tento človek nemá nejaký hendikep alebo nie je v inak znevýhodnenej situácii, tak pre neho subvenčný príjem nepripadá do úvahy. A ak ho nikto opakovane nechce obdarovať príjmom (nik v ňom nevidí osobu takého obdarovania hodnú), tak sám použitím vlastného myslenia dochádza k záveru, že je potrebné pracovať. Nechápe to ako spoločenský nátlak, ale ako výsledok svojho myslenia, ktoré mu to ukazuje ako jednu z možností prispôsobenia sa aktuálnym okolnostiam. Kládne si teda otázku, čo konkrétne má robiť. Uvažuje o svojich schopnostiach a o tom, čo ostatní ľudia potrebujú – snaží sa do nich vcítiť, pozerá sa na vec z ich stanoviska, spozná ich potreby – a potom sa sám seba pýta, čo z toho, čo potrebujú, by mohol na základe svojich schopností robiť. Chce priniesť užitočné pracovné výsledky. Začne pracovať, vstupuje do pracovných vzťahov. Očakáva, že bude môcť vykonávať prácu tak, aby ju nepociťoval ako ľudsky nedôstojnú – v tom by mu mala pomáhať príslušná legislatíva, ktorá ho pri práci zrovnoprávňuje s ostatnými spolupracovníkmi (t.j., zabraňuje ekonomicky mocnejším, aby s ním jednali z pozície svojej moci). Ak nakoniec spomenuté výsledky svojou prácou naozaj vytvorí (sám alebo spoločne s ďalšími pracujúcimi ľuďmi), môže ich v rámci ekonomiky predať a teda získať príjem z výmeny. Ak by jeho spôsobilosť pracovať bola do istej miery znížená, tak mu primerane tejto miere zníženia spoločnosť má poskytnúť kompenzáciu vo forme subvenčného príjmu. Okrem toho mu môže ktokoľvek ešte poskytnúť príjem darovací, ak v tom darca vidí nejaký zmysel.

Odpoveď:

NZP umožňuje, aby prvotná motivácia človeka niečo vykonať neboli jeho potreby (uspokojenie jeho potrieb), t.j. egoizmus, ale jeho schopnosti (nasadenie jeho schopností), t.j. altruizmus, pretože potreby by mal uspokojené aj bez nasadenia svojich schopností.

Recenzia str. 14:

Zavedením nepodmieneného základného príjmu sa na tomto stave možno niečo málo zmení (dá sa predpokladať nejaké zlepšenie ponúkaných pracovných podmienok v dôsledku zhoršenia dostupnosti kvalifikovaných pracovníkov), ale čo sa nezmení, sú postoje ľudí, ktorí majú ekonomickú moc. Tí budú stále chcieť pokračovať v doterajšom absurdnom stave, v ktorom sa spolupráca v ekonomike iba predstiera, a v ktorom v skutočnosti ide voči pracujúcim len o kamuflovanú modernú formu nevoľníctva (či rovno otroctva) a voči zákazníkom ide o čoraz sofistikovanejšie manipulatívne praktiky či dokonca o bezohľadný podvod*. Časť týchto ľudí je častokrát previazaná s politickou mocou a vďaka týmto väzbám potom ovplyvňujú tvorbu legislatívy, ktorá reguluje pracovné a spotrebiteľské vzťahy v rámci ekonomiky. Bolo by naivné čakať od nich, že začnú sami od seba hľadať nejaké riešenia výhodné pre všetkých zúčastnených. Ak im bude naďalej umožnené sledovať len ich egoistický záujem, tak nemajú ani najmenší dôvod svoj postoj zmeniť, pretože ich doterajšie konanie je pre nich výhodné.

Odpoveď:

Zavedením NZP sa nezmení málo, ale veľa, pretože nikto nebude nútený sa podieľať na negatívnych praktikách v spoločnosti atď. Ľudia s ekonomickou mocou stratia svoj ekonomický nástroj na nútenie ľudí, a tým aj svoju ekonomickú moc. Ľudia sa budú môcť voľnejšie občiansky angažovať, a tým popretŕhať väzby politikou a ekonomikou atď. Aj úslovie vraví, že tých hore je len desaťtisíc (alebo 1%). Ak sa my všetci zvyšní (99%) prestaneme podieľať na ich praktikách, nebudú mať ako tieto praktiky vykonávať, pretože dnes ich vykonávajú len prostredníctvom nás, oni sami ich prakticky nevykonávajú.

Recenzia str. 15:

Mohlo by sa javiť, že základný príjem práve takúto charakteristiku spĺňa. Lenže pri hlbšom preskúmaní si človek uvedomí, že spĺňa iba druhú polovicu Hlavného sociálneho zákona: totiž, aby potreby jednotlivca boli uspokojené prácou druhých. Základný príjem poskytne človeku peniaze na to, aby si obstaral výsledky práce druhých. Nijako však nezabezpečí, aby výsledky vlastnej práce človek odovzdal ku prospechu celku. Autor knihy by na túto námietku odpovedal, že jednak to už je zabezpečené tým, že existuje vzájomné zásobovanie ako pokročilá forma delby práce, a jednak by poukázal na potrebu dôvery v ostatných ľudí, že to urobia sami od seba. Niektorý zástanca základného príjmu by možno ešte dodal, že ten, kto vznesie túto námietku nemá dôveru v ostatných ľudí, že si ich možno nevážia, že používa pravidlo „podľa seba súdim teba“ a podobne. Avšak každodenná skutočnosť nás pouča o tom, že vzhľadom na súčasné usporiadanie našej spoločnosti majú ľudia napriek pokročilej delbe práce možnosť prisvojiť si výsledky vlastnej práce (a okrem toho niektorí v značnej miere výsledky cudzej práce vydávajú za vlastné). A keď to majú možnosť spraviť, tak to aspoň časť ľudí určite urobí, pretože je to pre nich z egoistického pohľadu prirodzené. Ľudia majú v sebe sklon k egoizmu a vzhľadom na súčasné fungovanie ekonomiky zároveň majú možnosť ponechávať si výsledky svojej práce pre seba a neodovzdávať ich v prospech celku. Zavedenie základného príjmu na tejto skutočnosti nič nezmení – to priznáva aj autor knihy. Základný príjem bude len jedna zo zložiek celkového príjmu človeka, ostatné príjmové súvislosti zostanú v podstate také, aké sú teraz.

Odpoveď:

Dnes človek nemá žiadnu možnosť prisvojiť si výsledky svojej práce. Dokonca aj keď si ráno oholím holiacim strojčekom svoju tvár, t.j. výsledok mojej práce ostane mne, tak na výsledku tejto práce sa podieľa okrem mňa aj obchodník, u ktorého som strojček kúpil, výrobca strojčka, výrobca elektriny atď., čo sú druhí ľudia, ktorí pracujú pre mňa. Takže za svoju vyholenú tvár zďaleka nevdáčim len seba, ale množstvu iných ľudí. Dnes človek okrem nejakých domácich prác, na ktorých sa však tak či tak podieľajú aj výrobcovia domácich spotrebičov atď., všetky výsledky svojej práce odovzdáva spoločnosti, či si to uvedomuje alebo nie.

Recenzia str. 16:

Čiže so základným príjmom si budú ľudia môcť vziať to, čo potrebujú na uspokojenie svojich potrieb (tovary a služby vyprodukované druhými), ale už ich nič nebude viesť k tomu, aby odovzdávali výsledky svojej práce celku. To už bude ponechané na ich vlastnom rozhodnutí, nič ich nebude nútiť, aby pracovali v prospech celku. Nieкто môže podotknúť, že nie je prípustné ľudí do práce nútiť. Čo na „nútenie“ k práci resp. na povinnosť pracovať hovorí Rudolf Steiner?

„Nuž, ctení prítomní, kto prenikol do ducha mojej knihy „Hlavné body sociálnej otázky“, ten bude vidieť, že to, čo sa skutočne každému do istej miery ľudsky mysliacemu človeku – to tu hovorím celkom otvorene – musí javiť ako to najohavnejšie, teda byrokraticky nariadená pracovná povinnosť, že to je niečo, čo môže byť v budúcnosti [v trojčlennom sociálnom organizme] vynechané. Prirodzene je každý sociálnymi okolnosťami nútený pracovať, a človek má len voľbu buď hladovať alebo pracovať. Iná povinnosť pracovať ako tá, ktorá v tomto zmysle vyplýva z okolností, nemá existovať v sociálnom usporiadaní, v ktorom je sloboda ľudských bytostí základnou podmienkou.“ (Soziale Ideen – Soziale Wirklichkeit – Soziale Praxis, GA 337a, zápis z druhého večera otázok, Stuttgart, 30.05.1919)

V citovanej pasáži nachádzame prienik s našimi úvahami o slobode a jej vzťahu k ľudským existenčným potrebám, a tiež s úvahou o ľudskej dôstojnosti a o pojme práce. Človek spôsobilý na prácu sa môže rozhodnúť, či chce pracovať alebo hladovať. Nútenie k práci zákonom či úradným nariadením je v slobodnej spoločnosti nežiaduce.

Odpoveď:

Samozrejme, že ak by sme všetci, t.j. celá spoločnosť prestali pracovať, tak zomrieme od hladu. Takže celospoločensky samozrejme platí alternatíva pracovať alebo zomrieť od hladu. Avšak na individuálnej úrovni pri zásobovaní od druhých táto alternatíva neplatí, pretože tu zomriem od hladu len vtedy, ak pre mňa nič neurobí druhý, vôbec to nezávisí od môjho rozhodnutia pracovať (alebo nepracovať), keďže nežijem z výsledkov mojej práce, ale

z výsledkov práce druhých. Pri vzájomnom zásobovaní závisí od môjho rozhodnutia to, či budú hladovať druhí, a od rozhodnutia druhých to, či budem hladovať ja.

O podnete človeka k nasadzovaniu svojich schopností píše R. Steiner V *Hlavných bodoch sociálnej otázky* v nemčine Rudolf Steiner Verlag, Dornach 1976, str. 96, v češtine Baltazar, Praha 1993, str. 62:

„Jedna so základných otázok, ktorá vystupuje zo súčasnej kritiky, je tá, akým spôsobom sa má skončiť utláčanie, ktoré proletárske ľudstvo zažíva prostredníctvom súkromného kapitalizmu. Vlastník alebo správca kapitálu je schopný telesnú prácu iných ľudí postaviť do služby tomu, čo sa podnikol vyrobiť. V sociálnom vzťahu, ktorý vzniká v spoločnom pôsobení kapitálu a ľudskej pracovnej sily, musíme rozlišovať tri články: podnikateľskú činnosť, ktorá musí spočívať na individuálnych schopnostiach nejakej osoby alebo skupiny osôb; vzťah podnikateľa k pracovníkovi, ktorý musí byť čisto právny; vytvorenie nejakej veci, ktorá v kolobehu hospodárskeho života získa tovarovú hodnotu. Podnikateľská činnosť môže do sociálneho organizmu zasahovať zdravým spôsobom len vtedy, ak v jeho živote pôsobia sily, ktoré umožňujú, aby sa individuálne schopnosti ľudí prejavovali tým najlepším možným spôsobom. To sa môže udiť, len ak existuje oblasť sociálneho organizmu, ktorá schopnému dá voľnú iniciatívu na použitie jeho schopností, a u druhých ľudí umožní posúdenie týchto schopností slobodným pochopením pre ne. Vidíme: Sociálna činnosť človeka kapitálom patrí do tej oblasti sociálneho organizmu, v ktorej sa stará o zákonodarstvo a správu duchovný život. Ak do tejto činnosti zasahuje politický štát, tak pri pôsobení individuálnych schopností musí nutne spolurozhodovať aj nepochopenie voči nim. Pretože politický štát musí spočívať na tom, a musí uvádzať do účinnosti to, čo u všetkých ľudí existuje ako rovnaká životná požiadavka. Vo svojej oblasti musí všetkým ľuďom umožniť uplatniť si ich úsudok. Pre to, čo mám vykonať, neprichádza do úvahy pochopenie alebo nepochopenie pre individuálne schopnosti. Preto ani to, čo sa v ňom uskutočňuje, nesmie mať žiadny vplyv na činnosť individuálnych ľudských schopností. Rovnako by pre uplatnenie individuálnych schopností kapitálom nemala byť určujúca ani vyhládka na hospodársku výhodu. Na túto vyhládku dávajú mnohí posudzovatelia kapitalizmu veľký dôraz. Domnievajú sa, že individuálne schopnosti je možné priviesť do činnosti len týmto stimulom výhody. A ako „praktici“ sa odvolávajú na „nedokonalú“ ľudskú povahu, o ktorej tvrdia, že ju poznajú. V rámci toho spoločenského usporiadania, ktoré vyvolalo dnešný stav, dosiahla vyhládka na hospodársku výhodu určite zásadný význam. Ale práve táto skutočnosť je v nie malej miere príčinou pomerov, ktoré teraz môžeme zažívať. A tieto pomery naliehajú na rozvoj iného podnetu na činnosť individuálnych schopností. Tento podnet bude musieť spočívať v *sociálnom pochopení*. Zo sily slobodného duchovného života vystrojí výchova, škola človeka impulzmi, ktoré ho privedú k tomu, aby podľa svojho vlastného pochopenia uskutočňoval to, k čomu ho nútia jeho individuálne schopnosti.“

Pracovať z popudu sociálneho pochopenia znamená pracovať z vnútornej motivácie, nie z donútenia. Na najlepšie možné prejavovanie sa individuálnych ľudských schopností je potrebná oblasť, ktorá človeku dá voľnú iniciatívu na použitie jeho schopností a druhým umožní ich slobodné pochopenie. O to sa vo svojej miere snaží NZP.

Recenzia str. 16:

A čo oddelenie práce a príjmu? Zástancovia idey základného príjmu tvrdia, že tým, že sa z príjmu stane právo (zákon), oddelí sa tým od práce. Avšak to nekorešponduje s predstavou Rudolfa Steinera, ktorý okrem iného v diskusii povedal: „Ide teda o to, že pracovná sila musí von z hospodárskeho procesu. V hospodárskom procese smie byť len tovar.“ (Betriebsräte und Sozialisierung, GA 331, zápis z prvého diskusného večera, Stuttgart, 22.5.1919).

Odpoveď:

Tovar, ktorý človek získava na uspokojenie svojich potrieb, je, samozrejme, súčasťou hospodárstva. Ide tu o to, na základe akého kľúča človek tento tovar dostáva. Ak ho dostáva na základe vykonania nejakej práce, jeho príjem je viazaný na jeho prácu; ak ho dostáva preto, že je členom spoločenstva, jeho príjem je viazaný na členstvo v danom spoločenstve.

Právo privlastňovať si veci vytvárané druhým dávajú človeku peniaze. Peniaze oprávňujú človeka legálne si privlastniť vecí, ktoré vytvorili druhí. Peniazmi právny článok regulatívne zasahuje do hospodárskeho, t.j. privlastňovanie si cudzích vecí nie je ľubovoľné, ale na základe pravidiel. Samozrejme, aby za peniaze bolo čo reálne vymieňať, musia peniaze

reprezentovať reálne vyprodukované tovary. Peniaze samotné však žiadnym tovarom nie sú, ale právnym nástrojom, preto otázka ich pridelovania nemôže byť riešená v hospodárskej sfére ale v právnej. Ak je toto pridelovanie určované na úrovni právneho štátu, môžeme hovoriť o občianskom práve.

Recenzia str. 16:

Ak je príjem suma peňazí a peniaze sú reprezentantmi tovarov a služieb, tak príjem do hospodárskeho procesu (do ekonomiky) v zmysle uvedeného výroku Rudolfa Steinera patrí. Avšak to, čo tam nepatrí, je pracovná sila. Pracovnú silu je treba z ekonomiky vyňať.

Odpoveď:

Pracovná sila je výrazom schopností človeka, a teda sa nedá od človeka oddeliť. Preto pracovná sila nemôže byť predmetom obchodnej výmeny, ak nemá byť predmetom obchodnej výmeny aj sám človek, ktorý je nositeľom tejto sily. Vyňatie pracovnej sily z hospodárstva znamená, že sa s ňou prestane zaobchádzať ako s tovarom, t.j. prestane sa vymieňať za peniaze, ale za peniaze sa budú vymieňať len výsledky jej pôsobenia, teda tvar. Tomuto môže NZP napomôcť, pretože vytvára podmienky na to, aby ľudia mohli odmietnuť im nevyhovujúce požiadavky.

Recenzia str. 16:

V jednej z ekonomických prednášok Rudolf Steiner vyslovil nasledujúce dôrazné slová: „Tak nás to stavia pred najdôležitejšiu, najzávažnejšiu národohospodársku otázku: Ako vyvedieme námezdnú prácu von z ekonomického procesu? Ako zapojíme do ekonomického procesu tých, ktorí dnes pracujú iba pre zárobok tak, aby neboli pracujúcimi kvôli zárobku, ale zo sociálnej nutnosti? Musíme to urobiť? Určite áno! Pretože keď to neurobíme, nikdy sa nedostaneme k pravým cenám, ale k falošným. Musíme získať ceny a hodnoty, ktoré nie sú závislé na ľuďoch, ale na ekonomickom procese, a ktoré vyplývajú z fluktuácie hodnôt. Kardinálnou otázkou je otázka ceny.“ (Nationalökonomischer Kurs, GA 340, str. 48, prípadne Národohospodársky kurz, str. 52)

Odpoveď:

Otázka odstránenia práce pre zárobok je najdôležitejšou makroekonomickou otázkou preto, lebo pracovať pre zárobok znamená pracovať pre seba, čo je v rozpore so skutočnosťou vzájomného zásobovania, keď človek pracuje pre druhých na základe sociálneho porozumenia. Pri vzájomnom zásobovaní je samozásobiteľské uvažovanie v rozpore so skutočnosťou, a preto falšuje ceny.

Získať ceny a hodnoty nezávislé od človeka sa dá len tak, že človek sám ako tovar nebude súčasťou hospodárskeho procesu, ale súčasťou hospodárskeho procesu budú len tovary ním vyprodukované, z ktorých fluktuácie potom vznikajú ceny nezávisle od človeka, ale závisle od hospodárskeho procesu.

Recenzia str. 17:

Ako vidíme Rudolfa Steinera nezaujímal v súvislosti s vyňatím pracovnej sily z hospodárskeho procesu príjem, ale zaujímali ho ceny – tie považoval za kardinálnu otázku. A to je ďalší problém základného príjmu: ak by ho štát vyplácal všetkým ľuďom, tak by tým okrem iného spôsoboval zásah do cenotvorby, teda by sa tým falšovali ceny, pretože by už nevyplývali len z ekonomiky samotnej, ale by boli ovplyvnené zákonom stanoveným príjmom. **Tak dochádzame k záveru, že nepodmienený základný príjem nielenže nevyplýva z idey trojčlennosti sociálneho organizmu, ale dokonca v niektorých aspektoch jej priamo odporuje, lebo odmieta prácu vykonávanú zo sociálnej nutnosti, a zároveň nemôže byť reálnym oddelením práce od príjmu, lebo ponecháva pracovnú silu v ekonomickom procese a prispieva k falšovaniu cien.**

Odpoveď:

NZP je darom. Darovanie však ceny nefalšuje, ale na ich tvorbe sa organicky podieľa, ako o tom hovorí aj R. Steiner v *Národohospodárskom kurze*, v nemčine Rudolf Steiner Verlag, Dornach 2002, str. 96, v češtine Fabula, Hranice 2000, str. 102:

„Teraz sme si ujasnili, ako celkové národné hospodárstvo prebieha tak, že hnacími, hybnými faktormi sú v ňom: kúpa, resp. predaj, požičiavanie a darovanie. Musí nám byť už jasné, že bez tohto vzájomného pôsobenia požičiavania, darovania, kupovania národné hospodárstvo nemôže existovať. To, čo v národnom hospodárstve vytvára hodnoty, o ktorých sme z jednej strany už hovorili, čo teda vedie k tvorbe ceny, to vychádza z týchto troch faktorov, z kúpy, darovania a požičiavania. Ide len o to, ako tieto faktory pôsobia pri tvorbe ceny. Pretože až keď pochopíme, ako tieto faktory pôsobia pri tvorbe ceny, budeme môcť prísť k nejakej formulácii cenovej otázky.“

NZP nie je v rozpore z trojčlennosťou sociálneho organizmu, ale ju podporuje, keď vytvára priestor na voľný čas potrebný na pochopenie duchovného života. NZP neodmieta prácu vykonávanú zo sociálnej nutnosti, ale ju práve umožňuje, keď človeku vytvára priestor, aby sa nemusel rozhodovať len na základe ekonomickej nutnosti, ale aj právnych a duchovných potrieb, t.j. na základe sociálneho pochopenia. NZP oddeľuje prácu od príjmu, keď poskytuje príjem nezávisle od odvedenej práce. NZP vytvára priestor na to, aby človek mohol odmietnuť robiť zo seba tovar, a tak prispieva k vyčleneniu pracovnej sily z ekonomického procesu. NZP nefalšuje ceny, ako nefalšuje ceny ani žiadny iný dar.

Recenzia str. 18:

Autor knihy rozlišuje prácu na „starú“ a „novú“. Korešponduje to s myšlienkou pracovných spoločností? Stará práca vo všeobecnosti je systematicky organizovaná, je možné presne merať jej produktivitu a môže byť pomerne presne stanovená cena výsledku práce. Nová práca tieto kritéria nespĺňa, a teda sa to javí tak, že je ťažké hovoriť o efektívite a cene. Príčina, prečo ľudia neplatia za síce dôležitú, ale akoby nepochopenú novú prácu spočíva údajne v tom, že na ňu nemajú peniaze. Avšak dnes sa človek, ktorý v spolupráci s inými vykonáva nejakú prácu, podieľa na realizovaní komplexu rôznych činností, ktoré sú vždy akýmsi prienikom výroby tovaru a poskytovania služby ľuďom. V spoločnosti s tak pokročilou delbou práce, ako je tá naša, sa to vôbec nedá nejako jednoznačne roztriediť a povedať, že jeden človek robí len „starú“ prácu a iný zase len „novú“ prácu. Takéto delenie nás nikam neprivedie a vlastne nie je potrebné. Práca sa dá síce deliť na rôzne profesie a podobne, ale o čo v skutočnosti ide je to, či je práca múdra. Človek môže robiť hlúpu prácu, napríklad môže vyrábať neúčinné predmety, ktoré nikto nepotrebuje, a potom sa pokúšať presvedčiť ľudí, že ich chcú. Alebo môže vyrábať niečo užitočné, čo ostatní potrebujú a aj sami chcú bez toho, aby ich niekto presvedčal. Okrem toho je dôležité aj to, aby práca, ktorej výsledkom je niečo užitočné, nespôsobovala na nejakom inom mieste škody – ekologické, morálne a podobne. Len múdra práca má pre ľudskú spoločnosť zmysel.

Odpoveď:

Nová práca tým, že sa na rozdiel od starej práce nedá racionalizovať, stáva sa voči starej práci relatívne stále drahšia.

Samozrejme, že bežne človek môže robiť prácu, ktorá je kombináciou starej a novej práce. To však neznamená, že tieto dva póly netreba rozlišovať. Samozrejme, že každá práca má byť múdra.

Rozlišovať prácu na starú, prírodnú a novú, duchovnú (kultúrnu), je potrebné preto, že práca sa odohráva medzi týmito dvoma pólmi, prírodným pólom a duchovným pólom. Každé iné delenie (napr. na rôzne profesie atď.) je pre pochopenie práce nepodstatné. Duchovnú prácu je však potrebné financovať darmi, pokiaľ majú peniaze v ekonomike zdravo starnúť. A teda čím viac sa ekonomika rozvíja od starej prírodnej práci k novej duchovnej práci, tým viac potrebuje, aby bola financovaná darovacími peniazmi. V rozvinutej ekonomike sa

v podstate každý viac či menej podieľa aj na duchovnej práci, preto je potrebné, aby aspoň časť jeho príjmu pochádzala z daru, t.j. aby mal NZP.

Recenzia str. 22-24:
Dôvera v ľuďí ...

Odpoveď:

NZP je založený na viere v človeka, že sa dokáže vyvinúť k slobode. Takáto viera môže byť len nepodmienená.

V dnešnej spoločnosti používame nepodmienenú vieru každý deň. Podmienenosť platí u samozásobiteľa, ktorého uspokojenie potrieb je podmienené tým, čo si vyprodukuje. Naproti tomu pri vzájomnom zásobovaní nepodmienené verím v to, že sa niekto chopí iniciatívy a uspokojí moje potreby. Napríklad keď niečo platím, poskytujem producentovi peniaze v nepodmienenej viere, že pre mňa v budúcnosti niečo vyprodukuje. Ak keď si kúpim výrobok druhého človeka, verím tomu, že bude fungovať, inak by som si ho nekúpil.

Dôverovať druhému neznamená vedieť, ako sa zachová, pretože slobodný človek nie je automat, a preto sa jeho správanie nedá vopred vypočítať. Pokiaľ nechcem mať nad druhým človekom moc, t.j. kontrolovať ho, mať vzťah s ním založený na príkazoch, tak môžem len nepodmienené veriť, že sa zachová vždy správne, t.j. že v konkrétnej situácii nájde správne riešenie. Samozrejme, to nevyklučuje omyly. Ale len naprogramovaný automat nerobí omyly, pretože práve ide podľa vopred pevne daného algoritmu.

Na nepodmienenej viere je založená i príroda. Každá rastlina opakovane každý rok produkuje plody a semená v nepodmienenej viere, že z nich vyrastú nové rastliny. Slnko tiež svieti nepodmienené pre všetkých.

Dnes sme v situácii, že vo vyspelých ekonomikách dokážeme produkovať viac než spotrebovať. Nedostatok na individuálnej úrovni je len problém nedostatočného prerozdelenia. Preto niet dôvodu, aby potreby človeka na kultúrnej úrovni neboli uspokojované nepodmienené.

Slobodná spoločnosť môže existovať len s (nepodmienenou) vierou – a láskou a nádejou. Preto ak chceme ísť cestou k vybudovaniu slobodnej spoločnosti, musíme podporovať rozvoj cnosti viery (a lásky a nádeje), a o to sa snaží aj NZP.

Recenzia str. 24-25:
Daň z výdavkov ...

Odpoveď:

Zdaňovanie nie je nič iné, len prerozdelenie spoločnosťou vytvorenej hodnoty na súkromnú spotrebu a spoločnú (verejnú) spotrebu podľa kľúča, ktorý si spoločnosť zvolí. Žiadna daň nerobí nič iné, len odoberá časť súkromnej spotreby v prospech spoločnej (verejnej), preto je každá daň zo svojej podstaty vždy spotrebná.

Všetky firemné náklady, t.j. aj daňové, financuje vždy odberateľ. Preto firmy v skutočnosti žiadane dane neplatia, ale všetky dane platia vždy iba spotrebiteľia, aj keď o tom pri daniach z príjmov nevedia a myslia si, že tieto dane platia firmy.

Jediný transparentný spôsob uplatňovania spotrebnej dane je pri spotrebe. Vtedy človek zreteľne vidí, akým podielom financuje svoj verejný sektor.

Ak sa pri dani z príjmov ako sociálna zložka uplatňuje inštitút nezdaniteľnej čiastky, to znamená, že príjmy do určitej výšky nie sú zdanené, tak pri spotrebnej dani sa tento inštitút dá zrealizovať len spätným vyplatením dane. Táto spätná výplata nemôže byť ničím podmienená, je to teda NZP.

DPH funguje tak, že daň platí odberateľ. Pokiaľ je týmto odberateľnom konečný spotrebiteľ, ktorý už nemá žiadneho odberateľa, zostáva platcom dane on. DPH sa teda právom dá označiť za spotrebnú daň.

Kombinácia DPH+NZP pôsobí veľmi progresívne. Pri tejto kombinácii sú chudobní čistými prijímateľmi a bohatí čistými platcami, hoci obaja platia tú istú DPH a dostávajú ten istý NZP.

Možnosť financovať hocičo nie je otázka peňazí, ale otázka produkčných schopností. Pokiaľ je spoločnosť schopná niečo vyprodukovať, môže to aj financovať, pretože na to môže vytvoriť peniaze v potrebnom množstve.

Recenzia str. 26:

Čo je možné ešte dodať? Snáď už len toľko, že veci sa v živote vyvíjajú, postoje a myslenie ľudí takisto. Podľa môjho názoru doslov knihy „Príjem pre všetkých“ má v sebe niečo, čo vyvoláva dojem, že autor si pripravuje ústupovú cestu. Hovorí v ňom, že aj keď pôvodná obhajoba myšlienky vychádza okrem iného z nutnosti riešiť komplikované sociálne javy súčasnosti uzákonením NZP, nemá to vraj nič spoločné so sociálnou politikou. Tvrdí, že nechce ponúkať hotové riešenia, ale chce vyvolávať otázky, hoci na viacerých miestach základný príjem priamo uviedol ako odpoveď na zamotané problémy dneška. V závere knihy poskytuje pohľad na zavedenie základného príjmu len pre vybrané skupiny obyvateľstva, ktoré nie sú schopné zárobkovej činnosti – my by sme tieto skupiny obyvateľstva nazvali ľuďmi bez spôsobilosti na prácu a priznali by sme im subvenčný príjem. Tento autorov prístup k veci naznačuje, že ani on si nie je svojou vecou natoľko istý, aby požadoval plošné zavedenie NZP. Môže byť príčinou to, že kdesi hlboko vo svojom vnútri tuší pravdu? Ťažko povedať. Je možné, že sa u Götza Wernera dočkáme v budúcnosti modifikácie myšlienky NZP. Prípadne sa môžeme dočkať aj úplného ústupu od tejto myšlienky. Ak by sa to stalo, tak to určite netreba považovať za dôvod na posmech.

Odpoveď:

Myslím, že autor knihy si nepripravuje ústupovú cestu, ale otvára nové perspektívy. Zatiaľ to určite nevyzerá tak, že by menil svoj názor na NZP a chcel ustupovať zo scény, ako to dokazuje aj jeho posledný prejav na 14. kongrese BIEN (Basic Income Earth Network) 14.-16.09.2012 v Mníchove <http://www.bien2012.org/>, prednáška ja aj na YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=WPK49PH-D7g>, alebo nová kniha *Das Grundeinkommen. Würdigung, Wertungen, Weg* http://www.ksp.kit.edu/shop/product_info.php/info/p13097_Das-Grundeinkommen---W--rdigung---Wertungen---Wege.html/XTCsid/d65c10e40059af519a68ab39bc686961 a rôzne iné TV programy, ktoré je možné si pozrieť na internete, napr. http://www.phoenix.de/zu_gast_im_forum_manager_dm_gruender_goetz_werner/495154.htm

Recenzia str. 26:

Vývoj ľudskej spoločnosti sa neuberá priamou cestou a má veľa slepých odbočiek. Nepodmienенý základný príjem predstavuje jednu takúto slepú odbočku: vieru v to, že človek potrebuje k dosiahnutiu myšlienkovej slobody zákonom zabezpečené uspokojenie životných potrieb, že spravodlivosť a rovnosť ľudí pred zákonom znamená mať práva bez povinností, a že dôvera v ľudí a solidarita sa má prejavovať neuváženým rozdávaním hodnôt vytvorených ľudskou prácou. Táto viera vytvára **pascu pohodlnosti**, ktorá sa prejavuje v názore ľudí, že na vyriešenie vážnych sociálnych a kultúrnych problémov našej doby netreba vynaložiť veľkú námahu. Bez odbočiek by však vývoj nebol možný. Ak nejaký človek takúto slepú odbočku rozpozná, nasmeruje ho to zas o niečo správnejším smerom.

Odpoveď:

Sloboda má význam len v spojení s konaním, preto NZP dáva voľný priestor na konanie. NZP neruší žiadne povinnosti, preto nezavádza ani práva bez povinnosti. Jedinú „povinnosť“, ktorú „ruší“, je povinnosť pracovať pre príjem, čím však len reflektuje skutočnosť, že pri vzájomnom zásobovaní si jednotlivci svoj príjem nedokáže zabezpečiť, a preto ho musí mať zabezpečený spoločnosťou. Ak je človek finančne zabezpečený, neznamená to, že nemusí dodržiavať dohodnuté pravidlá. NZP nie je žiadnym neuváženým rozdávaním hodnôt, ale cieľavedomým podporovaním rozvoja spoločnosti k svojprávosti. NZP nevytvára dojem, že vážne sociálne a kultúrne problémy doby je možné vyriešiť bez námahy, pretože nepredpisuje, ako má riešenie nejakého konkrétneho problému vyzeráť, ale jeho vyriešenie ponecháva na slobodnú iniciatívu (a námahu) ľudí. Ak je človek finančne zabezpečený, neznamená to, že nejaký konkrétny problém vyrieši bez námahy. Bude len existenčne zabezpečený, a práve preto sa bude môcť plne venovať riešeniu veľkých problémov sveta.

Záver

Myslím, že recenzent bohužiaľ dostatočne nepochopil deľbu práce a vzájomné zásobovanie a má chýba mu viera. Na problémy sa v podstate stále díva len samozásobiteľskou optikou, a preto nakoniec dochádza k mylnému záveru, že NZP je pascou pohodlnosti, pričom v skutočnosti je NZP **impulzom k slobode!**

Martin Bobko, 14. 11. 2012